

جابر بن حیان

جابر بن حیان در حدود سال 750 میلادی متولد شد اما در مورد تاریخ دقیق تولد و حتی مرگ و محل تولد وی اختلاف نظر وجود دارد پاره ای از قراین این گمان را برمی انگیزد که او ، ایرانی وزادگاهش طوس از شهرهای خراسان بوده است . گفتنی است که صفت کوفی که درروایات بسیاری به دنبال نام جابر آمده است ، نشانگر زادگاه اونیست ، بلکه حاکی از آن است که وی مدتی در کوفه اقامت داشته است .

جابر فیلسوف وکیمیاجر (شیمیدان) بوده است . بالاتر از همه ی اینها او یک صوفی بود . آنچنان که پسوند صوفی را همچون جزئی از نام خود پیوسته به همراه داشت وبه نام جابر بن حیان صوفی خوانده میشد . نام امام جعفر صادق (ع) فراوان در کتابهای جابر آمده است ، زیرا وی از شاگردان امام جعفر صادق (ع) بوده است . ارتباط جابر با امام جعفر صادق (ع) باید کوتاه مدت بوده باشد ، زیرا شهادت امام جعفر صادق (ع) درسال 765 میلادی یعنی حدود 20 سال پس از ولادت جابر اتفاق افتاده است .

جابر نخستین شیمیدان عرب است . وی اولین کسی است که به علم شیمی شهرت و آوازه بخشید و بی تردید نخستین مسلمانی است که شایستگی کسب عنوان شیمیدان را دارد . ظاهراً همین بلندی مقام ، پر آوازی و دانش عظیم او موجب شده است که بعضی او را مورد قدردانی و ستایش و بعضی دیگر مورد حسادت و کینه توزی خود قرار دهند . عقیده بر این بود همچنان که طبیعت میتواند اشیا را به یکدیگر تبدیل کند ، مانند تبدیل خاک و آب به گیاه و تبدیل گیاه به موم و عسل به وسیله ی زنبور عسل و تبدیل قلع به نقره در زیر زمین و... . کیمیاگر نیز میتواند با تقلید از طبیعت و استفاده از تجربه ها و آزمایشها همان کار طبیعت را در مدت زمانی کوتاهتر انجام دهد اما کیمیاگر برای اینکه بتواند یک شی را به شیء دیگر تبدیل کند، به وسیله ای نیازمند است که اصطلاحاً آنرا اکسیر مینامند .

اکسیر در علم کیمیا ، به منزله ی دارو در علم پزشکی است . جابراکسیر را که از آن در کارهای کیمیایی خود استفاده میکرد از انواع موجودات سه گانه (فلزات ، حیوانات و گیاهان) به دست می آورد . او خود ، در این زمینه میگوید هفت نوع اکسیر وجود دارد : اکسیر فلزی ، اکسیر حیوانی ، اکسیر گیاهی ، اکسیر حیوانی

گیاهی ، اکسیر فلزی - گیاهی ، اکسیر فلزی - حیوانی ، اکسیر فلزی -

حیوانی - حیوانی - گیاهی .

جابر فلزات اصلی را هفت تا میدانست : طلا ، نقره ، مس ، آهن ، سرب ، جیوه و

قلع .

این فلزات به تعبیر جابر قانون صنعت را تشکیل میدهند. بعبارت دیگر قوانین

علم کیمیا بر این هفت فلز استوار است . باین حال ، خود این کانی ها از ترکیب

دو کانی اساسی ، یعنی گوگرد و جیوه به وجود می آیند که به نسبت های مختلف،

در دل زمین با هم ترکیب میشوند . بنابراین ، تفاوت میان فلزات هفتگانه تنها یک

تفاوت عرضی وجود دارد نه جوهری که محصول تفاوت نسبت ترکیب گوگرد و

جیوه تابع دو عامل زمینی وزمانی است . اما طبیعت هر یک از گوگرد و جیوه

تابع دو عامل زمینی و زمانی است . بعبارت دیگر ، تفاوت خاک زمینی که این

دو کانی در آن به وجود می آیند و همچنین تفاوت وضعیت کواکب به هنگام پیدایش

آنها موجب میشود که طبیعت گوگرد و یا جیوه تفاوت پیدا کند . تعریف جابر از

بعضی فلزات و تبدیل آنها :

قلع دارای چهار طبع است . ظاهران سرد وتر و نرم و باطنش گرم و خشک و سخت پس هرگاه صفات قلع به درون آن برده شود و صفات باطنی آن به بیرون آورده شود ، ظاهرش خشک و در نتیجه قلع به آهن تبدیل میشود . آهن از چهار طبع پدید آمده است که از میان آنها ، دو طبع ، یعنی حرارت و خشکی شدید به ظاهر آن اختصاص دارد و دو طبع دیگر یعنی برودت و رطوبت به باطن آن . ظاهر آن ، سخت و باطن آن نرم است . ظاهر هیچ جسمی به سختی ظاهر آن نیست همچنین نرمی باطن آن به اندازه سختی ظاهرش است . از میان فلزات جیوه مانند آهن است . زیرا ظاهر آن آهن و باطن آن جیوه است .

طلا ظاهر آن گرم وتر و باطنش سرد و خشک است . پس جمیع اجسام (فلزات) رابه این طبع برگردان ، چون طبعی معتدل است .

مس گرم و خشک است ولی خشکی آن از خشکی آهن کمتر است زیرا طبع اصلی مس ، همچون طلا ، گرم وتر بوده است . اما در آمدن خشکی بر آن ، آن را فاسد کرده است . لذا با از میان بردن خشکی ، مس به طبع اولیه ی خود بر میگردد.

جیوه طبع ظاهری آن سرد و ترو نرم و طبع باطنی اش گرم و خشک و سخت است
. بنابراین ظاهر آن ، همان جیوه و باطنش آهن است . برای آنکه جیوه را به
اصل آن یعنی طلا برگردانی ، ابتدا باید آن را به نقره تبدیل کنی
نقره اصل نخست آن ، طلا است ولی با غلبه طبایع برودت و یبوست ، طلا به
درون منتقل شده است و در نتیجه ظاهر فلز ، نقره و باطن آن طلا گردیده است
. بنابراین اگر بخواهی آن را به اصلش یعنی طلا برگردانی ، برودت آنرا به
درون انتقال ده ، حرارت آن آشکار میشود . سپس خشکی آن را به درون
منتقل کن ، در نتیجه ، رطوبت آشکار و نقره تبدیل به طلا میشود .

<http://www.jokerkhob.blogfa.com/>

<http://www.bartarinblog.blogfa.com/>